

Posudek oponenta na diplomovou práci Johany Tomkové: Tuzex a jeho působení na socialistickou společnost, Praha FHS UK 2014, 103 s. včetně příloh

Předložená diplomová práce je věnována velmi zajímavé a dosud odborně neprobádané problematice podniku zahraničního obchodu Tuzex a jeho působení na společnost socialistického Československa. Diplomová práce má logickou strukturu a koncepci. Diplomantka si v úvodu formulovala cíl, kterého se v práci držela. Je však nutno uvést, že cíle mohly být formulovány pregnantněji a podrobněji. To by diplomantce pomohlo i při výstižnějším formulování závěru.

Diplomová práce je rozdělena do tří základních kapitol. V první kapitole se diplomantka snaží přiblížit politický a hospodářský vývoj Československa ve druhé polovině 20. století. S ohledem na snahu přiblížit tento vývoj na omezeném rozsahu stran se dopouští mnoha zjednodušení a nepřesností (např. den abdikace prezidenta Beneše).

Druhá kapitola věnovaná zahraničnímu obchodu, která svým zaměřením představuje jakési uvedení do problematiky postavení podniků zahraničního obchodu, by si zasloužila hlubší propracování. K větší srozumitelnosti výkladu a pochopení jednotlivých souvislostí by bylo vhodné též doplnění statistickými údaji.

Vlastní jádro diplomové práce představuje třetí kapitola „PZO Tuzex“ (s. 23-87). Diplomantka zevrubně zpracovala vývoj podniku Tuzex, který měl v oblasti obchodu nepochybně specifické postavení. Diplomantka zdařile poukazuje na možnosti a limity, které ovlivňovaly podnik v systému řízeného hospodářství a současně trvalého nedostatku deviz. Upozorňuje na poněkud schizofrenní postavení Tuzexu, který na jedné straně svou exkluzivitou a obecnou nedostupností nabourával ideu všeobecné rovnosti, na druhé straně však měl zajišťovat přísun deviz potřebných pro fungování celého národního hospodářství. Stranou zájmu nezůstává ani vnitřní organizační struktura a vnitropodnikové potíže s výběrem zaměstnanců. Pohled socialistické společnosti na Tuzex je v diplomové práci zastoupen v rovině deliktů, které byly páčány v souvislosti s exkluzivitou podniku i nabízeného zboží. Tento přístup je s ohledem na strukturu dochovaných materiálů logický, neboť díky cenzuře neexistovala možnost svobodného vyjadřování k různým otázkám. Očekávatelné kritické názory veřejnosti, tak nebylo možné veřejně prezentovat. Zde by se pro další výzkum této tematiky otevíral prostor pro orální historii.

Diplomantka si zvolila náročné téma, nejen po stránce koncepční, ale i heuristické. Volba pramenné základny je adekvátní a odpovídá tématu i vytčeným cílům. Je potřebné zdůraznit, že jádro práce je postaveno na studiu archivních pramenů, kdy se jedná zvláště o nezpracované archivní fondy, což diplomantce přinášelo nemalé komplikace. Pramenná základna byla vhodně zvolena se zaměřením na archivní fondy samotného Tuzexu a Ministerstva (později federálního) zahraničního obchodu uložené v Národním archivu. Ke sledování vztahu společnosti využila materiály uložené v Archivu bezpečnostních složek. Připomínku však musím směřovat k citaci archivních pramenů, kdy diplomatka opustila obvyklý postup od obecného ke konkrétnímu, tedy od archivu k jednotce. Poněkud nestandardní je také používat označení „Národní archiv Chodovec“, což je spíše hovorový a nikoli oficiální název.

Diplomová práce je psána srozumitelným jazykem a obsahuje velké množství citátů z dobových pramenů, což samo o sobě není na závadu. Nemohu si však odpustit připomínku k velkému množství překlepů, které po formální stránce kvalitu práce snižují. S ohledem na velké množství používaných zkratk, které již dnešnímu čtenáři nemusí být srozumitelné, by také stálo za úvahu připojit jejich seznam.

Na závěr mohu konstatovat, že předložená diplomová práce je po odborné stránce na dobré úrovni. Diplomantka prokázala schopnost práce s různými typy historických pramenů i literatury. Diplomová práci Johany Tomkové podle mého názoru splňuje kritéria stanovená na diplomové práce. Pozitivně je nutné zhodnotit zpracování náročného tématu a schopnost konstruovat práci na základě archivního výzkumu.

Diplomovou práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení velmi dobře.

Praha 23. ledna 2015

Doc. PhDr. et JUDr. Jan Štemberk, Ph.D.